

אשליה, התפכחות, זעם, תגובה: גישתה האסטרטגית של ארצות הברית לסין

אסף אוריון

ב-20 במאי פרסם הבית הלבן את מסמך "גישתה האסטרטגית של ארצות הברית לרפובליקה העממית של סין", המתאר את האתגר שמציבה סין לארצות הברית ואת אסטרטגיית המענה לו. בעיקרו המסמך הוא המשך ישיר של "אסטרטגיית הביטחון הלאומי" של הנשיא דונלד טראמפ מדצמבר 2017, שבמרכזה "תחרות המעצמות האסטרטגית". ב-29 במאי נשא הנשיא טראמפ נאום שבו תקף את מדיניות סין ואת התנהלותה סביב מגפת הקורונה וסוגיית הונג קונג. הנשיא תיאר את התגובה שתנקוט ארצות הברית, ולא חסך ביקורת גם מקודמיו, אשר מדיניותם אפשרה, לדבריו, לסין לפגוע באינטרסים אמריקאים. המסמך והנאום משקפים אמנם את עמדותיו וסגנונו של ממשל טראמפ, אולם חלקים גדולים מהם מבטאים השקפות ועמדות המבוססות בשתי המפלגות, לרוחב הממסד האמריקאי ולעומקו. משבר הקורונה והמהומות הנרחבות נגד אפליה גזעית זוכים בימים אלה לתשומת לב רבה, אולם אין בהם כדי להפחית ממרכזיותה של סין בסדר יומה של ארצות הברית, להפך: בעיצומה של שנת בחירות התרחשויות אלה מקטבות עמדות ומקצינות אותן. עבור ישראל, המסמך והנאום מחדדים את ראייתה של ארצות הברית את סין, כולל הנראטיב, הלך הרוח והממד הרגשי המעורבים בתפיסה זו, ומסבירים את ההקשר האסטרטגי שבמסגרתו עליה לבחון ולחשב מסלול מחדש במדיניותה ליחסים עם שתי המעצמות.

במסמך "גישתה האסטרטגית של ארצות הברית לרפובליקה העממית של סין" שפרסם הבית הלבן ב-20 במאי, ואף יותר מכך בנאום שנשא הנשיא דונלד טראמפ לאחר מכן באותו הקשר, הציגה ארצות הברית את תולדות מדיניותה, שהתבססה משנות השבעים על תקווה, שהעמקת הקשרים (engagement) עם סין תביא בה לפתיחות כלכלית, חברתית ופוליטית, ולצמיחתה כשחקן בינלאומי אחראי וקונסטרוקטיבי. מדיניות זו התבררה כאשליה חסרת בסיס והוחלפה ב"הערכה מפוכחת": לא זו בלבד שסין לא עמדה בציפיות אלה, אלא אף ניצלה את הסיוע מצד ארצות הברית כדי לחתור תחתיה ולהחלישה. מעבר לאינטרסים הקרים מקופל בתיאור הזה גם רובד רגשי, המשלב תקווה נכזבת, עלבון בגין ניצול לרעה, כפיות טובה, הולכת שולל ונבגדות.

הממשל האמריקאי מתאר את סין כאתגר לארצות הברית, לכלכלתה, לערכיה, לביטחונה וגם לבעלות בריתה, וכן לסדר העולמי שעוצב לאחר מלחמת העולם השנייה. המסמך מבחין בין הנהגתה הנוכחית של סין תחת המפלגה הקומוניסטית, שאת "התנהגותה המרושעת" הוא מבקר, לבין העם הסיני, הזוכה לכבוד ולהערכה על הישגיו. במסמך משתקפת סין כנצלנית חסרת אמינות, שדפוסי הפעולה שלה כוללים מגבלות בלתי הוגנות על פעילות חברות זרות בשוק הסיני; כפיית חברות אמריקאיות להעביר טכנולוגיה, רכש והשקעות בהן לשם השתלטות על טכנולוגיה מתקדמת; שימוש נרחב בפריצות סייבר לגניבת טכנולוגיה; גניבת הון רוחני וזיופים בהיקף נרחב. ארצות הברית מבקרת את סין על כך שהיא כלכלה טורפנית המנוהלת בידי המדינה, אך מתחזה לכלכלת שוק, וכלכלה מפותחת המציגה עצמה כמתפתחת כדי לחלץ הטבות שאינן מגיעות לה.

בנוסף, הממשל האמריקאי רואה ב"יוזמת חגורה ודרך" (יח"ד) כחותרת לעצב מחדש את הזירה הבינלאומית לצרכיה של סין, וכלוקה בשחיתות, באיכות תשתיות נמוכה, בנזקים לסביבה, בהלוואות מפוקפקות ובהחמרת מצב המשילות והכספים במדינות המארחות. יתר על כן, לאור נטייתה הגוברת של סין להשתמש במנופים כלכליים למטרות מדיניות, ארצות הברית מעריכה שסין תשתמש ביח"ד כדי להרחיב את השפעתה המדינית וגישתה הצבאית מחוץ לגבולותיה. בשילוב פיתויים ואיומים לוחצת סין על ממשלות, אליטות, חברות ומכוני מחקר לאמץ את קו המפלגה ולהימנע מדברי ביקורת נגדה. סין פוגעת בסחר ובתיירות עם מדינות שעמן פרצו מחלוקות, ומתערבת בתהליכים משפטיים ופוליטיים פנימיים, כדי לגייס תמיכה במדיניותה ובשיטת המשטר שלה. אמצעי ההשפעה שלה בעולם ובארצות הברית כוללים שימוש נרחב בתקשורת המונים וברשתות חברתיות, כמו גם במנגנוני "החזית המאוחדת" של המפלגה, הפועלים להרחבת השפעתה של סין, בין היתר בעזרת סינים החיים בחו"ל. במישור הביטחוני מפעילה סין כפייה אלימה והפחדה על שכנותיה הקרובות בים סין הדרומי והמזרחי, דוגלת ב"היתוך צבאי-אזרחי" המקנה לצבאה גישה לטכנולוגיות ולמשאבים אזרחיים, ושואפת לדומיננטיות בתעשיית המידע והתקשורת העולמית, שתאפשר למפלגה דומיננטיות במידע למגוון תכליות.

ארצות הברית מצידה מציגה את מדיניותה כהתפכחות מאוחרת לאתגר שהציבה סין, וכהיענות לו. לאור חשיבה מחודשת על מדיניותה בעשורים הקודמים היא מאמצת גישה תחרותית ונכונה לחיכוך גובר בהגנה על האינטרסים החיוניים שלה. גישתה החדשה מוצגת כחזרה ל"ריאליזם מבוסס עקרונות" - principled realism - שהם ריבונות, חירות, פתיחות, שלטון החוק, הגינות והדדיות, והיא חותרת לשותפות רחבה בתוך ארצות הברית גופא ועם בעלות ברית ושותפות בעולם, כמשקל נגד למאמצי סין. לאחר שארצות הברית שבעה התחייבויות שווא מצד סין (במסמך קרוב ל-30 איזכורים לכך), בכוונתה לבסס את מדיניותה על מבחן מעשיה של סין, ולא על דיבוריה. גם הנראטיב הסיני, ובעיקר זה המציג את שקיעתה של ארצות הברית, והשיח שמפיצה המפלגה הקומוניסטית, נתפס כאיום על ארצות הברית ועל ערכיה ומהווה יעד לפעולה מצדה. ארצות הברית מכוונת להדדיות, לבלימת כפייה סינית על שותפיה, להפעלת לחצים כאשר דיפלומטיה שקטה נכשלת, אך גם מותירה דלת פתוחה לשיתוף פעולה כן ופורה עם סין לקידום אינטרסים משותפים.

במישור המעשי מפרט המסמך כיווני פעולה נגד גניבת סודות מסחריים, פצחנות, ריגול כלכלי, הגנה על תשתיות ארצות הברית מפני השקעות ומעורבות זרות, איומים לשרשרות הספקה והשפעת סוכנים זרים על מדיניותה. מתקיים מאמץ להשכלת הציבור האמריקאי ולהעלאת מודעותו למאמצי ההשפעה של המפלגה הקומוניסטית של סין בארצות הברית, לסינון סטודנטים סיניים המנסים לחדור אליה בכזב, ולצמצום סיכונים מפני תוכניות גיוס הכישרונות של סין בחו"ל. על מנת להגן על ביטחון המידע והתקשורת, ארצות הברית חותרת לגבש תקנים בטוחים עם בעלות ברית ושותפות. באמצעות חקיקת FIRMA וועדת הפיקוח CFIUS מקודמים מאמצים לפיקוח על השקעות זרות ולהגנה על החדשנות האמריקאית מפני גישה זרה לטכנולוגיות מתקדמות, כגון כלים שגא-קוליים (היפרסוניים), מיחשוב קוואנטי, בינה מלאכותית, ביוטכנולוגיה וטכנולוגיות מפציעות ויסודיות אחרות. ארצות הברית חותרת לעליונות בחדשנות בתחומי מפתח, כגון תקשורת דור חמישי, ופועלת מול שותפותיה לכינון פיקוח שיתופי על הייצוא,

לאור היישומים הצבאיים הברורים של תחומים אלה. בהמשך מפרט המסמך גם את קידום הסכמי הסחר עם סין, המענה בתחומי הביטחון והחוץ, ביניהם גיבוש האסטרטגיה למרחב ההודו-פסיפי, חופש השיט, זכויות אדם וחופש דת.

עבור ישראל כוללים המסמך והנאום כמה קריאות כיוון למדיניותה ביחסיה עם שתי המעצמות. מעל לכל הם מזכירים, כי ארצות הברית ביצעה בשנים האחרונות "שבירת כיוון" ותפנית היסטורית במדיניותה כלפי סין, כפי שעוצבה מאז שנות השבעים. ישראל אינה יכולה להתבסס על המשכיות במדיניותה מהעשור שעבר, לאחר שיחסי המעצמות השתנו מיסודם. עליה **לחשב מסלול מחדש** למדיניות יחסיה עם סין, שארצות הברית היא משתנה מרכזי בה. היעד נותר אמנם חיזוק היחסים עם ארצות הברית תוך מיצוי יתרונותיה הכלכליים של סין, אולם הנתיב אליו מחייב התאמות ניכרות. **שנית**, כשם שארצות הברית, שהידע שלה על סין עשיר בהרבה, התעוררה להכרה כי שגתה בהערכתה את סין, על ישראל לבחון בצניעות מחדש את הנחותיה והערכותיה שלה בנושא. **שלישית**, מאפייני הפעולה של סין בעיני ארצות הברית הם בסיס חשוב להבנת אתגרים ישירים אפשריים מצד סין לישראל עצמה. בהקשר זה נכון לישראל לגבש **מיתאר ייחוס לאומי עצמאי** לאתגר הסיני, בהתבסס על ידע מקומי, שאותו נדרש לפתח, בעזרת ידע מקצועי מהעולם, ולא רק מארצות הברית. לאור המיתאר יהא עליה להיערך לאתגריה ולהגביר את תודעת הציבור בישראל אליהם. **רביעית**, כשם שארצות הברית חותרת להיפרד מסין בתחומים מסוימים, ובה בעת להמשיך ואף להגביר את הסחר שלה עימה בתחומים אחרים, על ישראל לבצע התאמות במדיניותה, להגדיר לעצמה מחדש את גבולות המותר והאסור, ולקיים שיח הולם ומכבד בנושא עם שתי המעצמות. הימנעות מייצוא בטחוני ודו שימושי בלבד לסין אינה בת קיימא. **חמישית**, כאשר ארצות הברית פועלת מול שותפות ובעלות ברית לקידום תקני טכנולוגיה ותקשורת משותפים, על ישראל להקדים ולהצטרף לשותפויות אלה, ולשלב את יכולות החדשנות שלה במאמצי העולם החופשי. **שישית**, בהקשר זה נכון לעבור משיח עם ארצות הברית שעיקרו איסורים ("מה אל לישראל לעשות עם סין") לשיח שותפות, שבמסגרתו תדון ישראל עם בעלת בריתה הגדולה בדרכים חדשות לשילוב מאמציהן לתועלת הדדית, כגון **ברית אסטרטגית לחדשנות**.

לבסוף, אל לישראל להתעלם מהממד הרגשי העמוק במדיניות ארצות הברית מול סין. כאשר לסין מיוחסות חוסר אמינות וכפיות טובה כלפי ארצות הברית, תחושות אלה מכתימות גם את ישראל כאשר היא נראית כמתייצבת לצד סין, ולו באופן סמלי. נכון להניח כי בהקשרי סין תבחן וושינגטון לא רק את בייגינג, אלא גם את ירושלים, במעשיה ולא רק בהבטחותיה. ואשר לדיבורים, שבחי בכירים ישראלים ל"דרך המשי החדשה" וחזונות לישראל במסגרתה אינם נדירים במיוחד, אולם בארצות הברית הם נשמעים כהדי שופרות של בייגינג. על ישראל להקדיש מאמץ מודע לדיפלומטיה ציבורית בנושא בארץ ובארצות הברית, ולמנוע פגיעה חמורה נוספת בתמיכה בישראל שם על רקע התחרות האסטרטגית בין המעצמות.